

VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJA

**SITUACIJA KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS SRITYJE
LIETUVOJE 2018 M.**

Vilnius, 2019 m.

Situacijos kovos su prekyba žmonėmis srityje Lietuvoje 2018 m. apžvalga, parengta remiantis Vidaus reikalų ministerijos sukaupta ir Teisingumo, Socialinės apsaugos ir darbo, Užsienio reikalų ir Sveikatos apsaugos ministerijų, Generalinės prokuratūros, Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, Nacionalinės teismų administracijos, Užimtumo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei 38 miestų ir rajonų savivaldybių administracijų (Vilniaus m., Kauno m., Šiaulių m., Klaipėdos m., Birštono, Marijampolės, Rietavo, Druskininkų, Kalvarijos, Kazlų Rūdos, Raseinių r., Šilutės r., Kaišiadorių r., Zarasų r., Šiaulių r., Kėdainių r., Šilalės r., Anykščių r., Pasvalio r., Prienų r., Kupiškio r., Panevėžio r., Plungės r., Skuodo r., Alytaus r., Vilniaus r., Utenos r., Pakruojo r., Mažeikių r., Jurbarko r., Ukmergės r., Joniškio r., Kauno r., Varėnos r., Širvintų r., Radviliškio r., Kretingos r., Trakų r. savivaldybių) ir nevyriausybinių organizacijų (asociacija Dingusių žmonių šeimų paramos centro, asociacija Vyrų krizių centro, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro) pateikta informacija dėl vykdytų kovos su prekyba žmonėmis priemonių bei veiksnių ir jų rezultatų bei statistiniais duomenimis, atsižvelgiant į Europos Komisijos ir Europos statistikos tarnybos valstybių narių prašomos pateikti informacijos turinį. Paminėtina, kad duomenų ataskaitai nepateikė Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ir Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras.

Kova su prekyba žmonėmis yra tarptautinis, Europos Sąjungos, Baltijos jūros regiono prioritetas, todėl ši sritis yra prioritetinga ir Lietuvos atsakingoms institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms.

Apžvalgoje pateikiama apibendrinta informacija apie situaciją kovos su prekyba žmonėmis srityje Lietuvoje 2018 m. Apžvalgos turinį sudaro duomenys apie vykdytus ikiteisminius tyrimus ir teismų sprendimus bei vykdytas kovos su prekyba žmonėmis priemones ir veiksmus pagal pagrindines kovos su prekyba žmonėmis sritis: prekybos žmonėmis prevenciją, pagalbą nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims ir jų teisių apsaugą, kvalifikacijos tobulinimą ir partnerystės stiprinimą.

Apžvalgą parengė Vidaus reikalų ministerijos patarėja, Lietuvos Respublikos nacionalinė pranešėja kovos su prekyba žmonėmis klausimais Sonata Mickutė, tel. (8 5) 271 71 7292, el. p. sonata.mickute@vrm.lt.

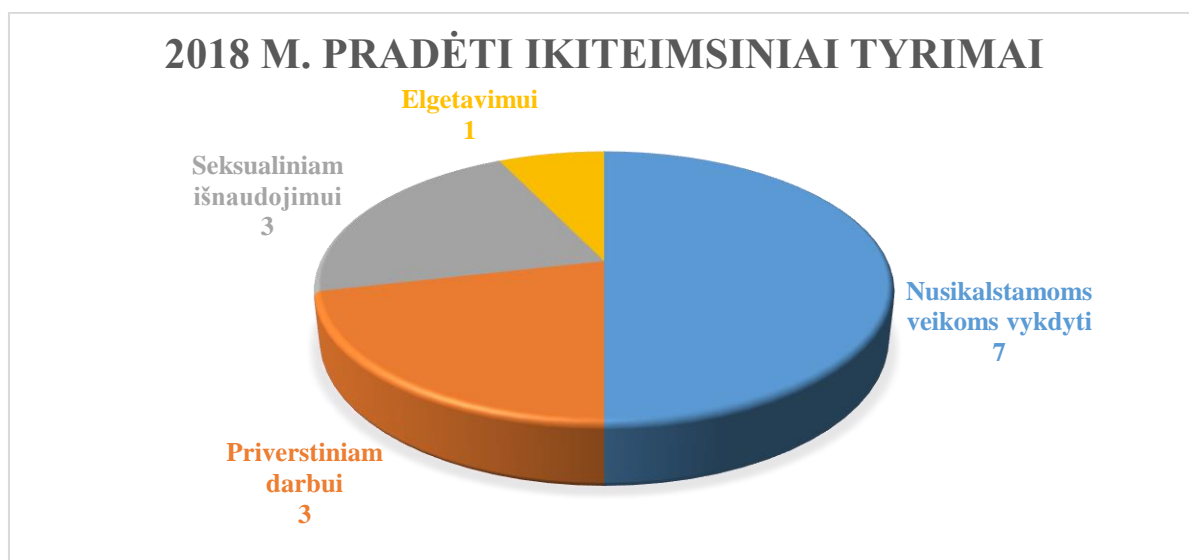
Už metodines rekomendacijas dėkojame Lietuvos kriminalinės policijos biurui.

I. Ikteisminiai tyrimai ir teismų sprendimai: statistiniai duomenys ir tendencijos¹

Ikteisminiai tyrimai

2018 m. Lietuvoje buvo atliekami **54 ikiteisminiai tyrimai** (2017 m. – 61 ikiteisminis tyrimas) dėl vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 147 ir 157 straipsniai bei išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms (BK 147¹ straipsnis), pradėti 2009–2018 m. Iš minėtų ikiteisminių tyrimų skaičiaus 2018 m. **Lietuvoje** buvo pradėta **14 ikiteisminių tyrimų** dėl prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms: 10 ikiteisminių tyrimų buvo pradėta pagal BK 147 straipsnį, 1 – pagal 157 straipsnį, 1 – pagal 147 ir 157 straipsnius ir 2 – pagal 147¹ straipsnį. Paminėtina, kad didžioji dalis ikiteisminių tyrimų buvo pradėti dėl prekybos žmonėmis **nusikalstamoms veikoms vykdyti** – 7, dėl prekybos žmonėmis **priverstiniam darbui** – 3, dėl prekybos žmonėmis **seksualiniam išnaudojimui** – 3 ir dėl prekybos žmonėmis **elgetavimui** – 1 (žr. 1 pav.).

1 pav. 2018 m. pradėtų ikiteisminių tyrimų procentas pagal nusikalstamų veikų rūšis

Priešingai nei ankstesniais metais, 2018 m. Lietuvoje mažėja pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms skaičius (2017 m. – 35, 2016 m. – 29, 2015 m. – 24, 2014 m. – 24, 2013 m. – 23, 2012 m. – 11 užregistruotų ikiteisminių tyrimų). Be to, kaip ir ankstesniais metais, daugelis ikiteisminių tyrimų buvo pradėti dėl prekybos žmonėmis **neseksualiniam išnaudojimui**.

2018 m. buvo nutraukta 12 ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis. Paminėtina, kad visi nutraukti tyrimai buvo pradėti 2017 m. Ikteisminio tyrimo nutraukimo priežastys:

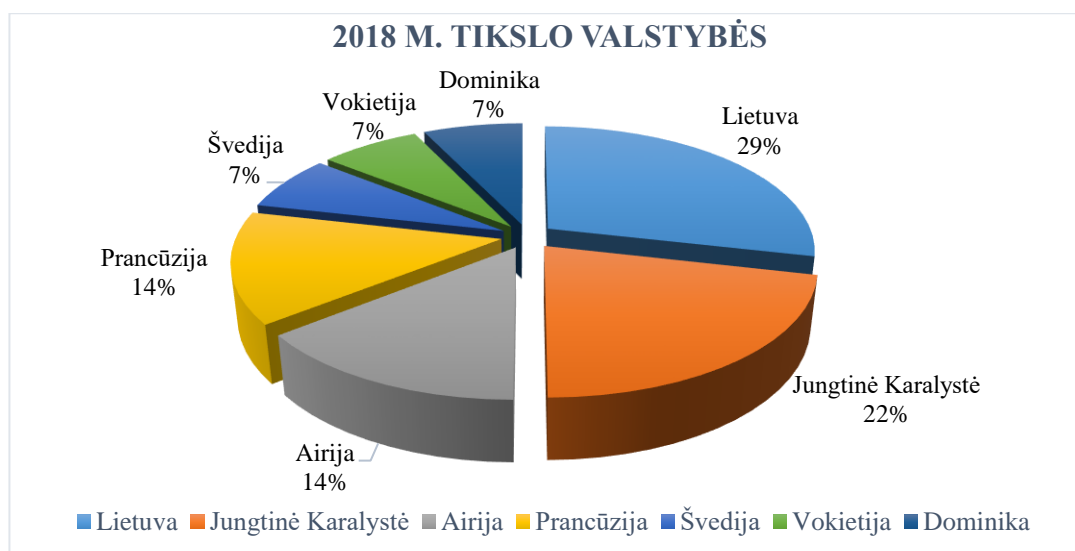
1. Nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 3 straipsnio 1 punkto pagrindas).
2. Ikteisminio tyrimo metu paaiškėja aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas arba ikiteisminis tyrimas sustabdomas, nenustačius nusikalstamą veiką padariusio asmens (BPK 212 straipsnio 1 punkto pagrindas).

¹ Statistiniai duomenys ir tendencijos dėl ikiteisminių tyrimų ir teismų sprendimų pagal BK 147 („Prekyba žmonėmis“), 147¹ („Išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms“), 147² („Naudojimas asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis“) ir 157 („Vaiko pirkimas arba pardavimas“) straipsnius pateikiami, remiantis Generalinės prokuratūros, Policijos departamento prie VRM (Lietuvos kriminalinės policijos biuro), Informatikos ir ryšių departamento prie VRM ir Nacionalinės teismų administracijos informacija.

3. Ikitaisminio tyrimo metu nesurenkama pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo (BPK 212 straipsnio 2 punkto pagrindas).

2018 m. Lietuvoje pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose minimos tikslo valstybės: **Lietuva** (1 ikiteisminis tyrimas dėl prekybos žmonėmis elgetavimui ir 3 ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui), **Jungtinė Karalystė** (3 ikiteisminiai tyrimai dėl išnaudojimo priverstiniam darbui), **Airija** (2 ikiteisminiai tyrimai dėl išnaudojimo nusikalstamoms veikoms), **Prancūzija** (2 ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms), **Švedija** (1 ikiteisminis tyrimas dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms) **Vokietija** (1 ikiteisminis tyrimas dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms), **Dominikos Respublika** (1 ikiteisminis tyrimas dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms) (žr. 2 pav.).

2 pav. 2018 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose minimos tikslo valstybės

2018 m. ikiteisminiuose tyrimuose nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis pagal BK 147 straipsnį pripažinti 44 asmenys (34 moterys, 9 vyrai ir 1 vaikas). Taip pat paminėtina, kad visi pripažinti nukentėjusieji buvo Lietuvos Respublikos piliečiai.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad 2018 m. Lietuvoje **pirmą kartą įtarimai pareikšti juridiniam asmeniui** dėl prekybos žmonėmis panašiomis į vergiją sąlygomis, kitomis seksualinio išnaudojimo formomis priverstiniam darbui.

Nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis pagal lytį, išnaudojimo formą, tikslo valstybę ir verbavimo būdą:

- 31 asmuo (moterys) buvo pripažintas nukentėjusiu nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir priverstiniam darbui (prekybai žmonėmis panašiomis į vergiją sąlygomis, kitomis seksualinio išnaudojimo formomis priverstiniam darbui), tikslo valstybė – Lietuva. Verbavimo būdai – internetu, per skelbimus spaudoje, žodžiu.

- 8 asmenys (5 vyrai, 1 vaikas ir 2 moterys) buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms (1 vyras ir 1 vaikas – vagystėms, 3 vyrai ir 1 moteris – narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimui, 1 moteris – narkotinių medžiagų gabenimui), tikslo valstybės – Lietuva, Prancūzija, Švedija, Airija, Dominikos Respublika. Verbavimo būdas – žodžiu.

- 4 asmenys (3 vyrai ir 1 moteris) buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui (2 vyrai – darbui plovykloje, 1 vyras – skrajučių dalijimui, 1 moteris – auklės darbui), tikslo valstybė – Didžioji Britanija. Verbavimo būdai – internetu ir žodžiu.

- 1 asmuo (vyras) buvo pripažintas nukentėjusiu nuo prekybos žmonėmis elgetavimui, tikslo valstybė – Lietuva. Verbavimo būdas – žodžiu.

Iš jų 8 asmenys 2018 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose dėl prekybos žmonėmis:

- 4 asmenys (iš jų 3 vyrai ir 1 vaikas) pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms (1 vyras ir 1 vaikas – vagystėms, 3 vyrai – narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimui), tikslo valstybės – Prancūzija, Švedija, Airija. Verbavimo būdas – žodžiu.

- 4 asmenys (3 vyrai ir 1 moteris) buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui (2 vyrai – darbui plovykloje, 1 vyras – skrajučių dalijimui, 1 moteris – auklės darbui), tikslo valstybė – Didžioji Britanija. Verbavimo būdai – internetu ir žodžiu.

2018 m. didžiausiam nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų skaičiui – **33 asmenims** – tikslo valstybė buvo **Lietuva** (iš jų: 31 asmuo – prekyba žmonėmis panašiomis į vergiją sąlygomis, kitos seksualinio išnaudojimo formos priverstiniam darbui (toliau bus vartojama seksualinio išnaudojimo sąvoka), 1 – prekyba žmonėmis elgetavimui, 1 – prekyba žmonėmis nusikalstamai veikai (narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimui); **4 asmenims** tikslo valstybė buvo **Jungtinė Karalystė** (prekyba žmonėmis priverstiniam darbui); **2 asmenims** – **Airija** (prekyba žmonėmis nusikalstamoms veikoms (narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimui); **2 asmenims** – **Prancūzija** (prekyba žmonėmis nusikalstamoms veikoms (vagystėms); **1 asmeniui** (vaikui) – **Švedija** (prekyba žmonėmis nusikalstamoms veikoms (vagystėms); **1 asmeniui** – **Vokietija** (prekyba žmonėmis nusikalstamoms veikoms (narkotinių medžiagų gabenimui); **1 asmeniui** – **Dominikos Respublika** (prekyba žmonėmis nusikalstamoms veikoms (narkotinių medžiagų gabenimui)).

Nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis pagal lytį ir amžių, išnaudojimo formą (žr. 3 pav.):

- **27 nukentėjusieji** nuo prekybos žmonėmis priklauso **21–30 metų** amžiaus grupei (iš jų: 23 asmenys (moterys) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir priverstiniam darbui; 3 asmenys (vyrai) – nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui; 1 asmuo (vyras) – nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms (narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimui)).

- **13 nukentėjusiųjų** nuo prekybos žmonėmis priklauso **31–40 metų** amžiaus grupei (iš jų: 7 asmenys (moterys) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir priverstiniam darbui; 1 asmuo (moteris) – nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui; 5 asmenys (3 vyrai ir 2 moterys) – nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms (narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimui ir narkotinių medžiagų gabenimui)).

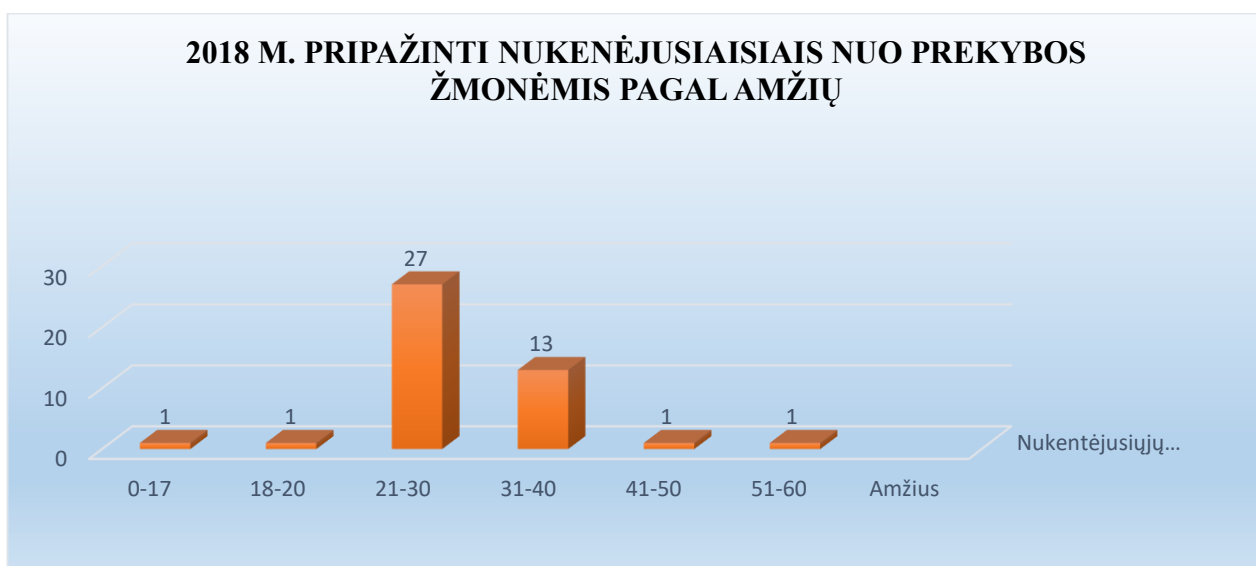
- **1 nukentėjusysis** nuo prekybos žmonėmis priklauso **0–17 metų** amžiaus grupei (1 vaikas nukentėjo nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms (vagystėms).

- **1 nukentėjusysis** nuo prekybos žmonėmis priklauso **18–20 metų** amžiaus grupei (nukentėjo nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir priverstiniam darbui).

- **1 nukentėjusysis** nuo prekybos žmonėmis priklauso **41–50 metų** amžiaus grupei (nukentėjo nuo prekybos žmonėmis elgetavimui).

- **1 nukentėjusysis** nuo prekybos žmonėmis priklauso **51–60 metų** amžiaus grupei (nukentėjo nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms (narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimui)).

3 pav. 2018 m. pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis pagal amžių.

2018 m. (kaip ir 2017 m.) išlieka pagrindinė tendencija verbuoti žodžiu, rečiau internetu ar per skelbimus spaudoje. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad prekybai žmonėmis nusikalstamoms veikoms, elgetavimui dažniausiai taikomas verbavimo būdas – žodžiu, prekybai žmonėmis priverstiniam darbui – internetu ir žodžiu, prekybai žmonėmis seksualiniam išnaudojimui – internetu, per skelbimus spaudoje ir žodžiu.

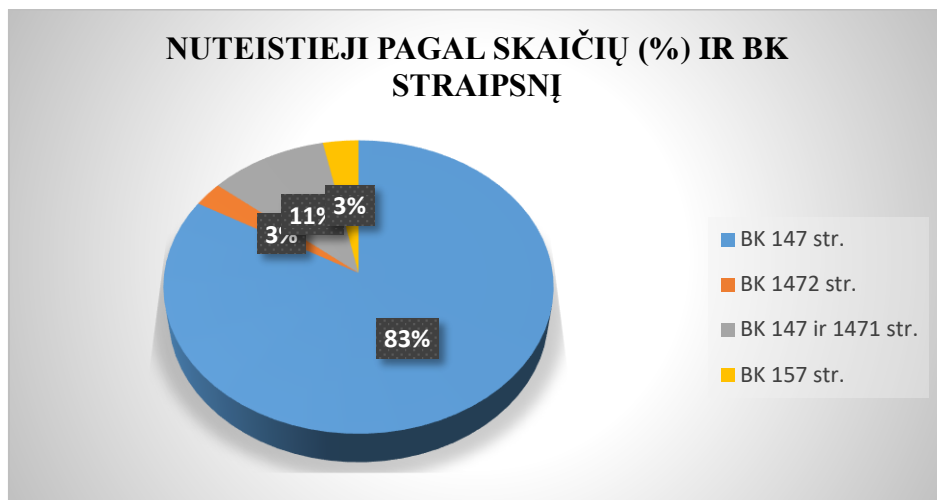
Pagrindinė priežastis, dėl ko nukentėję asmenys priėmė prekeivių žmonėmis pasiūlymus (valios palenkimo būdas), buvo jų **pažeidžiamumas ir apgaulė** (kaip ir 2017 m.), kai kuriais atvejais jų **priklausomumas nuo prekeivio** žmonėmis, fizinis smurtas, gauta ar suteikta kitokia nauda asmeniui, kuris kontroliavo nukentėjusį asmenį.

Lietuvos vietovės, kuriose buvo verbuojami nukentėję asmenys: daugiausia – Vilnius, rečiau – Kaunas. Kitos vietovės: Klaipėda, Tauragė, Kybartai, Biržai, Šiauliai. Paminėtina, kad viename iš 2018 m. pradėtų ikiteisminių tyrimų (ikiteisminis tyrimas šiuo metu atliekamas) nurodomos vietovės, kuriose buvo verbuojami asmenys (gabenamos į Lietuvą socialiai pažeidžiamos merginos), yra Ukraina, Baltarusija ir Rusija.

Teismų sprendimai, priimti Lietuvos Respublikoje 2018 m.

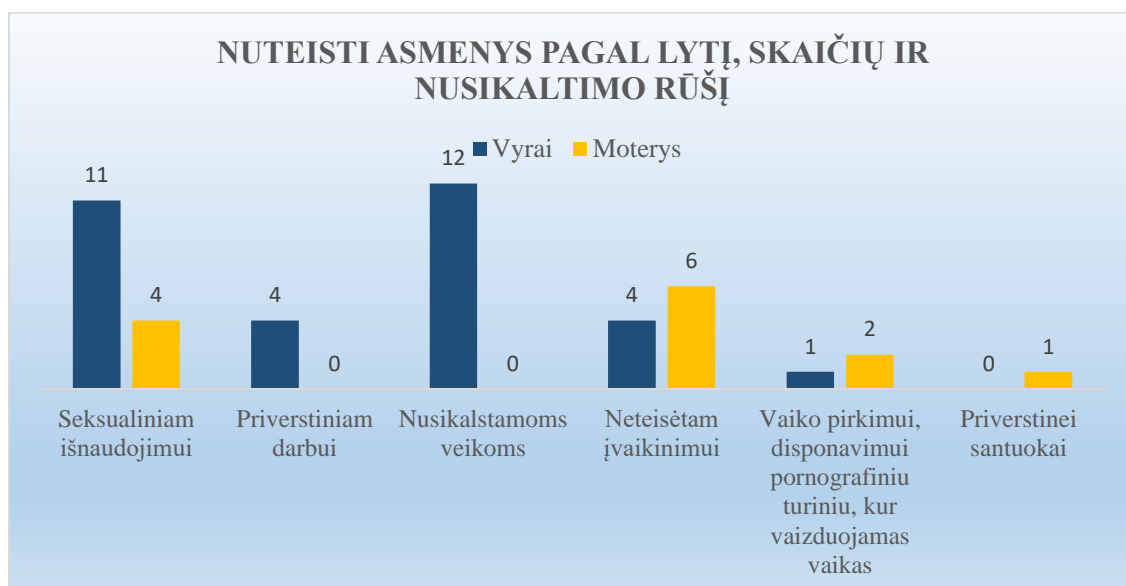
2018 m. Lietuvos pirmosios instancijos teismams buvo perduota **10 baudžiamųjų bylų dėl prekybos žmonėmis**, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis pagal BK 147, 147¹, 147², 157 straipsnius. Lietuvos pirmosios instancijos teismuose buvo **išnagrinėta 19 baudžiamųjų bylų** pagal BK 147, 147¹, 147², 157 straipsnius ir **nuteisti 48 asmenys**: 31 asmuo – pagal 147 straipsnį, 1 asmuo – pagal 147² straipsnį, 4 asmenys – pagal 147 ir 147¹ straipsnius, 12 asmenų – pagal 157 straipsnį (žr. 4 pav.).

4 pav. 2018 m. nuteisti asmenys pagal skaičių ir BK straipsnį.

Iš 48 nuteistų asmenų buvo **35 vyrai** (11 vyrų nuteista už prekybą žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, 4 vyrai – už prekybą žmonėmis išnaudojimui priverstiniam darbui, 12 vyrų – už prekybą žmonėmis nusikalstamoms veikoms, 4 vyrai – už prekybą žmonėmis vaiko pirkimui arba pardavimui (neteisėtam įvaikinimui), 1 – už prekybą žmonėmis vaiko pirkimui ir disponavimui pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas) ir **13 moterų** (4 moterys nuteistos už prekybą žmonėmis seksualiniam išnaudojimui (prostitucijai), 6 moterys – už prekybą žmonėmis vaiko pirkimui arba pardavimui (neteisėtam įvaikinimui), 2 moterys – už prekybą žmonėmis vaiko pirkimui ir disponavimui pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas, 1 moteris – už prekybą žmonėmis priverstinėms santuokoms) (žr. 5 pav.).

5 pav. 2018 m. nuteisti asmenys pagal lytį, nuteistųjų asmenų skaičių ir nusikaltimo rūšį.

2018 m. pirmosios instancijos teismuose nuteistiesiems buvo skirtos laisvės atėmimo bausmės: 15 metų ir namo konfiskavimas (subendrinta pagal BK 260, 147, 147¹, 307 straipsnius), 14 metų (subendrinta pagal BK 249, 147, 7, 260, 180, 300, 146, 253 straipsnius), 12 metų (subendrinta pagal BK 260, 147, 147¹, 307 straipsnius), 8 metai (subendrinta pagal BK 157 ir 178 straipsnius), 7 metai 9 mėnesių (subendrinta pagal BK 157 ir 178 straipsnius), 7 metai (subendrinta pagal BK 259, 307 ir 147 straipsnius), 7 metai (subendrinta pagal BK 147, 308 ir 307 straipsnius), 6 metai 6 mėnesiai (subendrinta pagal BK 157, 138 ir 309 straipsnius), 6 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 157 straipsnius), 6 metai (subendrinta pagal BK 147, 307, 253, 259 straipsnius), 5 metai (pagal BK 147 straipsnį), 5 metai (subendrinta pagal BK 147, 25 ir 147¹ straipsnius), 5 metai (subendrinta pagal BK 157 ir 307 straipsnius), 5 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 233 straipsnius), 4 metai 6 mėnesiai (subendrinta pagal BK 147 ir 307 straipsnius), 4 metai (pagal BK 147 straipsnį), 4 metai (subendrinta pagal BK 307, 302 ir 147 straipsnius, taikant BK 75 straipsnį, bausmės vykdymas atidėtas 3 metams su įsipareigojimais), 4 metai (subendrinta pagal BK 147, 25 ir 147¹ straipsnius), 4 metai (subendrinta pagal BK 147, 264 ir 259 straipsnius), 3 metai (pagal BK 147 straipsnį), 3 metai 6 mėnesiai (subendrinta pagal BK 147 ir 181 straipsnius), 2 metai 3 mėnesiai (pagal BK 147 straipsnį), 2 metai (pagal BK 147 straipsnį), 2 metai (subendrinta pagal BK 24 ir 147 straipsnius, taikant BK 75 straipsnį, bausmės vykdymas atidėtas 1 metams 6 mėnesiams), 2 metai (subendrinta pagal 147 ir 157 straipsnius), 1 metai (subendrinta pagal 147 ir 54 straipsnius), 1 metai (subendrinta pagal 147 ir 157 straipsnius).

Paminėtina, kad 4 asmenims buvo paskirtos bausmės – laisvės ribojimas ir neatlygintinas darbas organizacijose, kurios rūpinasi neįgaliaisiais, nusenusiais ar kitais pagalbos reikalingais žmonėmis: 2 metų laisvės ribojimo bausmė (pagal BK 157) ir per 1 metus 9 mėnesius neatlygintinai išdirbti 200 val., 1 metų 6 mėnesių laisvės apribojimo bausmė (pagal BK 157) ir per 1 metus 9 mėnesius neatlygintinai išdirbti 200 val., 1 metų 6 mėnesių laisvės apribojimas (pagal BK 147) su įsipareigojimais nebendrauti su atitinkamu asmeniu bei per tą laiką neatlygintinai išdirbti 100 val., 1 metų laisvės ribojimas (pagal BK 147²) ir per tą laiką neatlygintinai išdirbti 160 val.

Lyginant su 2017 m. duomenimis, prekeivių žmonėmis, kuriems skirta bausmė – bauda, skaičius auga (2017 m. – 1 asmuo, 2018 m. – 4 asmenys): 2 asmenims paskirtos baudos (pagal BK 157 straipsnį) – 3 766 Eur ir 2 asmenims (pagal BK 157 straipsnį) – 6 402 Eur.

Pirmosios instancijos teismų sprendimu, 31 nuteistasis neturtinę žalą turėjo atlyginti 22 nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniam darbui ar paslaugomis (pagal BK 147, 147¹, 147², 157 straipsnius). Taip pat pirmosios instancijos teismo sprendimu 10 nuteistųjų turėjo atlyginti turtinę žalą nukentėjusiesiems.

Paminėtina, kad 7 nuteistieji buvo įpareigoti sumokėti 5 MGL (188,30 Eur), 10 MGL (376, 60 Eur), 20 MGL (753, 20 Eur), 25 MGL (941, 50 Eur) įmokas į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą.

Apibendrinus teigtina, kad:

2018 m. Lietuvoje buvo vykdoma 11 proc. mažiau ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis bei išnaudojimo priverstiniam darbui nei 2017 m. Buvo nutraukta 12 ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis (visi pradėti 2017 m.), nes nepadaryta veika, turinti nusikalstamojo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, ir ikiteisminio tyrimo metu nesurinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo, taip pat paaiškėjo aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas arba ikiteisminis tyrimas sustabdomas nenustačius nusikalstamą veiką padariusio asmens.

Kaip ir ankstesniais metais, didžioji dalis padarytų nusikaltimų buvo susiję su prekyba žmonėmis ne seksualiniam išnaudojimui. 2018 m. Lietuvoje pirmą kartą pradėtas ikiteisminis tyrimas juridiniam asmeniui

dėl prekybos žmonėmis panašiomis į vergiją sąlygomis, kitomis seksualinio išnaudojimo formomis priverstiniam darbui.

2018 m. Lietuva buvo pagrindinė tikslo valstybė (29 proc. visų nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis), kurioje buvo išnaudojami Lietuvos Respublikos piliečiai. Taip pat Lietuvos Respublikos piliečiai buvo išnaudojami Jungtinėje Karalystėje, Airijoje, Prancūzijoje, Švedijoje, Vokietijoje, Dominikos Respublikoje (iki 2017 m. pagrindinės tikslo valstybės buvo Jungtinė Karalystė ir Vokietija, o 2017 m. – Austrija, Islandija, Ispanija, Danija).

2018 m. didžioji dalis pradėtų ikiteisminių tyrimų buvo pradėti dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms (2017 m. – priverstiniam darbui), šiek tiek mažiau dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui ir seksualiniam išnaudojimui bei 1 ikiteisminis tyrimas dėl prekybos žmonėmis elgetavimui. Lietuva buvo tikslo valstybė dėl prekybos žmonėmis elgetavimui ir seksualiniam išnaudojimui, Jungtinė Karalystė – dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui. Airija, Prancūzija, Švedija, Vokietija ir Dominikos Respublikoje – dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms.

Priešingai nei 2016–2017 m., 2018 m. sumažėjo vyrų, nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis, ir apie 20 proc. išaugo nukentėjusių moterų skaičius.

Paminėtina, kad daugiausiai nukentėjusių asmenų priklauso 21–30 metų amžiaus grupei, šiek tiek mažiau – 31–40 metų amžiaus grupei.

Daugiausia nukentėjusių asmenų buvo užverbuota Vilniuje, mažiau – Kaune. Kitos vietovės, kuriose buvo nustatyti verbavimo atvejai: Klaipėda, Tauragė, Kybartai, Biržai, Šiauliai. Dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms, elgetavimui dažniausiai taikomas verbavimo būdas – žodžiu, dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui – internetu ir žodžiu, dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui – internetu, per skelbimus spaudoje ir žodžiu, dažniausiai pasinaudojant nukentėjusiųjų pažeidžiamumu ir jų apgaule.

Lietuvos pirmosios instancijos teismuose daugelis asmenų (12) buvo nuteisti už prekybą žmonėmis nusikalstamoms veikoms (jiems skirtos didžiausios bausmės (kaip ir 2016–2017 m.)) bei už prekybą žmonėmis seksualiniam išnaudojimui. Pabrėžtina, kad dažnėja atvejų, kai prekeiviui žmonėmis skiriama bausmė yra piniginė bauda (4 asmenys). Kaip ir ankstesniais metais, Lietuvos teismuose sprendimų dėl prekeivių žmonėmis nusikalstamu būdu įgyto didelės vertės turto konfiskavimo prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis bylose priimta nebuvo.

II. Kovos su prekyba žmonėmis priemonės ir veiksmai

2018 m. Lietuvoje ir toliau buvo vykdomos kovos su prekyba žmonėmis priemonės, pagal Viešojo saugumo plėtros 2015–2020 metų programos², patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimu Nr. XII-1682, Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano³ (toliau – Veiklos planas), patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. 370, priemonę, skirtą uždaviniui „Plėtoti veiksmingą kovą su prekyba žmonėmis“ įgyvendinti, bei šią priemonę įgyvendinantį Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų planą⁴ (toliau – Prekybos žmonėmis veiksmų planas), patvirtintą vidaus reikalų ministro 2016 m. rugpjūčio 29 d. įsakymu Nr. 1V-598, priemonės bei veiksmus ir į šį planą neįtrauktas priemonės, kurias institucijos, įstaigos ir organizacijos įgyvendino iš bendrųjų asignavimų ir tarptautinių šaltinių, taip pat bendromis atsakingų institucijų ir organizacijų pastangomis be papildomų lėšų.

Prekybos žmonėmis prevencija

2018 m. prekybos žmonėmis prevenciją vykdė: Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo (toliau – SADM), Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM, Užimtumo tarnyba prie SADM, Generalinė prokuratūra, policijos įstaigos, savivaldybių administracijos, nevyriausybines organizacijos, Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenė ir kitos institucijos. Toliau pateikiami vykdytų prevencinių renginių pavyzdžiai.

Ministerijos. Vidaus reikalų ministerija (toliau – VRM) tęsė prekybos žmonėmis prevencijos akcijas. Įgyvendinant Prekybos žmonėmis veiksmų planą, VRM pagaminti keturi vaizdo klipai, skirti prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, priverstiniam darbui, nusikalstamoms veikoms ir priverstinėms vedyboms prevencijai. Jie 2018 m. visą spalio mėn. buvo transliuojami Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestų, kuriuose 2017 m. buvo pastebėtas aktyvus žmonių verbavimas, viešajame transporte. Buvo išleista per 30 tūkst. informacinių (prevencinių) kortelių „Tai nėra tai, ką tau siūlo Kėstas“ apie prekybos žmonėmis pavojų, požymius, kaip atpažinti, ir kontaktinius duomenis, kur kreiptis pagalbos. Šios kortelės buvo perduotos Vilniaus m., Kauno m., Klaipėdos m., Šiaulių m., Panevėžio m., Alytaus m., Marijampolės, Vilniaus r., Kupiškio r., Šilalės r., Šilutės r., Biržų r., Kelmės r. savivaldybių administracijoms, Lietuvos kriminalinės policijos biurui ir Lietuvos „Caritui“ tolesnei sklaidai tikslinėse grupėse. Minėtos kortelės buvo dalijamos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM pareigūnų Vilniaus oro uosto keleivių asmens dokumentų patikros vietose.

SADM duomenimis, 2018 m. Lietuvos nevyriausybines organizacijos⁵ (toliau – NVO) (asociacija Dingusių žmonių šeimų paramos centras, asociacija Vyrų krizių centras, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras), įgyvendindamos SADM finansuotą projektinę veiklą, organizavo įvairius prevencinius renginius kovai su prekyba žmonėmis (paskaitas, seminarus, diskusijas, susitikimus, konferenciją), viešino informaciją apie prekybą žmonėmis socialinio tinklo „Facebook“ žinutėse, taip pat renginių metu per TV laidas). Renginiuose dalyvavo daugiau kaip 1 128 asmenys. Pavyzdžiui:

- Organizuota visuomenės informavimo akcija – prevencinė priemonė stabdyti vaikų, kurie gali tapti prekybos žmonėmis aukos, dingimą. Surengti 186 užsiėmimai Vilniaus aps. savivaldybių bendruomenių

² <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ea944da0f95d11e4927fda1d051299fb>

³ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/401816c0054d11e6a238c18f7a3f1736/asr>

⁴ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5b99fd306ddc11e6a014b8463e530a88>

⁵ Informacijos apie 2018 m. vykdytas kovos su prekyba žmonėmis priemones Lietuvos „Caritas“ ir Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“ nepateikė.

nariams pagal NVO parengtą metodinę medžiagą „Vaikų ir jaunimo sąmoningumo didinimas: prekybos žmonėmis prevencija“. Medžiagoje pateikta teorinė, vaizdinė medžiaga ir praktiniai užsiėmimai tokiomis temomis kaip: prekybos žmonėmis sąvoka, prekybos žmonėmis formos, asmenų verbavimo technikos, prekybos žmonėmis aukų atpažinimas, pagalbos teikimas aukoms ir kt.

- Surengti seminarai socialiniams partneriams apie priverstinio darbo situaciją Lietuvoje ir užsienyje ir skaitytos prevencines paskaitas apie prekybą žmonėmis mokyklose, bendruomenių centruose.

- Surengti 9 prevenciniai mokymai jaunimui (universitetų studentams), su prekybos žmonėmis aukomis dirbantiems ar susiduriantiems su potencialiomis aukomis specialistams (policijos pareigūnams, socialiniams darbuotojams, soroptimistėms), Pagalbos moterims linijos savanoriams. Organizuota kampanija „Telkimės už Lietuvą be prostitucijos“. Kampanijos metu įvairūs partneriai savo socialiniuose tinkluose skleidė informaciją apie egzistuojančius 18 prostitucijos mitų.

Siekdama sukurti tvarią prekybos žmonėmis prevencijos konsultavimo sistemą švietimo įstaigoms savivaldybėse, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija vykdo ES finansuojamą projektą, kurio metu bus parengta 120 prekybos žmonėmis prevencijos konsultantų savivaldybėse, kurie konsultuos mokyklas, teiks joms informacinę, metodinę pagalbą. Šios ministerijos Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras parengė prekybos žmonėmis prevencijos konsultantų mokymų programą, kurios turinį sudaro: prekybos žmonėmis problemos mastas, formos, prevencijos mokyklose organizavimo būdai, pagalbos aukoms formos. Konsultantai (120 asmenų) organizuos mokymus mokyklų atstovams visose Lietuvos savivaldybėse. Taip pat parengtos metodinės medžiagos (vaizdinė ir tekstinė) pedagogams ir švietimo pagalbos specialistams, kaip dirbti su skirtingo amžiaus vaikais, siekiant užkirsti kelią prekybai žmonėmis. Mokiniais parengta informacinė priemonė nemokamoje platformoje www.nepatogauskinoklase.lt, skirta jiems informuoti apie prekybos žmonėmis grėsmes, formas ir pagrindinius būdus apsisaugoti. Informacinėje sistemoje „Ugdymo sodas“ susisteminta ir mokytojams pateikta metodinė medžiaga ir informacija apie prekybos žmonėmis prevencijos vykdymą mokyklose⁶. Vykdoma gerosios švietimo įstaigų praktikos ir patirčių sklaida: susisteminta praktinė įvairių mokyklų, vykdžiusių prekybos žmonėmis prevencijos veiklas, patirtis. Medžiaga paskelbta informacinėje sistemoje „Ugdymo sodas“. Nuo 2017 m. rugsėjo 1 d. visose mokyklose privalomai įgyvendinama Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai programa. Šioje programoje yra temų (1–12 klasių mokiniams), susijusių su prekybos žmonėmis prevencija: nagrinėjami įvairių formų smurto, prekybos žmonėmis ir išnaudojimo, įskaitant išnaudojimą pornografinėi medžiagai kurti, žala, grėsmės, pagalba, atsakingas pasirinkimas, kritiškas vertinimas, atsispyrimas neigiamam socialiniam spaudimui. Taip pat prekybos žmonėmis, seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos prevencijos temos įtrauktos į mokyklų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo žmogaus saugos bendrąsias programas.

Institucijos. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM vykdo prevencines priemones, viešino informaciją apie prekybą žmonėmis (vaikais) ir galimus pagalbos būdus Pagalbos vaikams linijos interneto svetainėje⁷. Vaikams sudaryta galimybė, atpažinus prekybos žmonėmis požymius, kreiptis į specialistus dėl savęs ar kito asmens (vaiko). Įsigaliojus Pranešimų apie galimus vaiko teisių pažeidimus registravimo, informavimo ir nagrinėjimo tvarkai⁸, patvirtintai Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM direktoriaus 2018 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. BV-95, įtvirtinta ypatingo atvejo sąvoka ir nustatytas informacijos apie ypatingus atvejus teikimo mechanizmas. Tvarkoje nustatyta,

⁶ <https://duomenys.ugdome.lt/?/mm/dry/med=138>.

⁷ Pagalbos vaikams linijos interneto svetainė: <http://www.pagalbavaikams.lt/lt.php/pagalba/prekyba-zmonemis>,

⁸ Pranešimų apie galimus vaiko teisių pažeidimus registravimo, informavimo ir nagrinėjimo tvarka: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/278d3723942f11e8aa33fe8f0fea665f>,

kad visi su (galima) prekyba vaikais ir jų išnaudojimu priverstiniam darbui (BK 147, 147¹, 147² straipsniai) susiję atvejai laikomi ypatingais atvejais ir jiems nagrinėti skiriamas didesnis dėmesys.

Užimtumo tarnyba prie SADM organizavo renginius klientų aptarnavimo skyriuose (ieškantiems darbo asmenims), kur buvo viešinamos informacinės (prevencinės) kortelės „Tai nėra tai, ką tau siūlo Kęstas“, plakatai, vaizdo klipai, taip pat atviro informavimo zonose buvo viešinamas Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centro SOS numeris⁹. Be to, Vilniaus ir Skuodo teritoriniuose darbo biržos skyriuose (aptarnaujančiuose klientus) buvo organizuoti 63 darbo klubo užsiėmimai, kuriuose dalyvavęs 691 darbo ieškantis asmuo buvo informuojamas apie galimas grėsmes, ieškant informacijos apie laisvas darbo vietas įvairiuose darbo paieškos portaluose, ir kitus dėl prekybos žmonėmis pavojų kylančius klausimus. Teikiant EURES paslaugas asmenims, išvykstantiems į užsienį, informuojama ir konsultuojama apie darbo paieškas užsienyje, įsidarbinimo tvarką, užsienio šalyje reikalingus dokumentus. Taip pat Užimtumo tarnyba prie SADM vykdo planines ir neplanines įmonių, įdarbinusių trečiųjų šalių piliečius, patikras dėl jų įdarbinimo ir darbo sąlygų. Be to, nauji juridiniai ir fiziniai asmenys, ketinantys skelbti laisvas darbo vietas, papildomai tikrinami naudojantis registrų informacija. Taip mažinama apgavysčių rizika, klientai gauna aiškesnę informaciją apie laisvą darbo vietą ir darbo pobūdį.

2018 m. gruodžio mėn. Martyno Mažvydo bibliotekoje vyko nacionalinis žmogaus teisių forumas, kurio metu pasikeista nuomonėmis ir vertinimais, susijusiais su išnaudojimu priverstiniam darbui Lietuvoje. Diskutuota tokiais klausimais: ar šalis pasirengusi apsaugoti darbo migrantų teises, mažinti išnaudojimą darbo rinkoje; ar Lietuva turi kovos su prekyba žmonėmis strategiją, susijusią ne tik su į šalį grąžinamomis prekybos žmonėmis aukomis iš užsienio (Lietuvos gyventojais), bet ir su į mūsų valstybę atvykstančiais darbo imigrantais; kokios prekybos žmonėmis formos vyrauja Lietuvoje ir su kokiais iššūkiais susiduria organizacijos, dirbančios su prekybos žmonėmis aukomis.

Valstybinė darbo inspekcija (toliau – VDI) kartu su Lietuvos policijos pareigūnais 2018 m. gegužės mėn. Europos policijos agentūros (EUROPOL) organizuotoje patikrinimų savaitėje dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui bendrai organizavo patikrinimus statybos, apgyvendinimo, maitinimo paslaugų ir kituose rizikingą ekonominę veiklą vykdančiuose sektoriuose prekybos žmonėmis, nelegalaus (neteisėto) trečiųjų šalių piliečių darbo kontrolės klausimais. Per savaitę vykusius bendrus reidus kriminalinės ar viešosios policijos pareigūnai ir darbo inspektoriai patikrino 137 ūkio subjektus, t. y. tikrino įstaigas, kuriose dažniausiai dirba iš trečiųjų šalių atvykę asmenys.

Be to, VDI iniciatyva nuo 2018 m. kovo mėn. veikia jungtinių operacijų grupės Vilniaus ir Klaipėdos regionuose. Grupės sudaro: Valstybinės mokesčių inspekcijos, policijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, VDI, SODROS, migracijos ir kitų tarnybų atstovai. Grupių pagrindinės tikrinimo sritys: prekyba žmonėmis darbo išnaudojimo tikslais ir nelegalus užsieniečių darbas, nelegalus darbas, nedeklaruotas darbas ir kiti pažeidimai, susiję su darbo santykiais. Paminėtina, kad patikrinimų metu buvo nustatytas 41 nelegaliai (neteisėtai) dirbęs asmuo (iš jų 6 užsieniečiai), 67 asmenys, dirbę nedeklaruotą darbą (iš jų 38 užsieniečiai).

2018 m. Lietuvos policija dalyvavo tarptautinėje priemonėje dėl bendrų veiksmų. Ši priemonė buvo nukreipta į nusikalstamų atvejų, susijusių su prekyba vaikais, išaiškinimą, prevenciją ir kontrolę. Policijos pareigūnai prevencijos ir kontrolės priemonės vykdė bendradarbiaudami su atsakingais Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM teritorinių skyrių darbuotojais, savivaldybės administracijos socialiniais darbuotojais, kurie rūpinasi socialinę riziką patiriančiomis – socialiai pažeidžiamomis šeimomis ir su nevyriausybinėmis organizacijų atstovais. Priemonės metu buvo apsilankyta

⁹ SOS pagalbos numeris +370 679 61 617, veikiantis visą parą.

švietimo įstaigose, vaikų globos namuose, užimtumo centruose ir kt., bendrauta tiek su darbuotojais, tiek su vaikais: paaiškinta, kas yra prekyba žmonėmis, diskutuota, kokios galimos grėsmės, kokie yra verbavimo būdai, kas dažniausiai tampa nusikaltimų aukomis, taip pat informuota apie nukentėjusiųjų teises ir galimybes gauti pagalbą. Apsilankyta prekybos centrų, autobusų, traukinių stočių prieigose, kitose vietose, kur dažniausiai iš praeivių yra prašoma išmaldos. Ypatingas prevencinis dėmesys skirtas vaikams, linkusiems bėgti iš namų, vagiliaujantiems. Priemonės metu išaiškinti nepilnamečiai asmenys, nelegaliai dirbantys privačiame žemės ūkyje. 2018 m. rugsėjo mėn. taip pat dalyvauta tarptautinėje priemonėje, kuri skirta nusikaltimų, susijusių su prekyba žmonėmis išaiškinimui, prevencijai ir kontrolei. Pagrindinis šios tarptautinės priemonės tikslas – identifikuoti seksualinio išnaudojimo aukas, taip pat asmenis, išnaudojamus nusikalstamoms veikoms vykdyti, elgetavimui ar kitiems išnaudojimo tikslams, ypač atkreipiant dėmesį į galimas aukas iš trečiųjų šalių ir galimai padirbtų dokumentų panaudojimą.

Vykdamas Šv. Mortos iniciatyvą Kauno apskrities policijos pareigūnai suorganizavo ir dalyvavo susitikimuose su Kauno m. esančių parapijų klebonais, į susitikimus taip pat buvo pakviesti seniūnijų atstovai, mokyklų socialiniai darbuotojai, krizių centruose dirbantys socialiniai darbuotojai. Susitikimų metu pristatyta Šv. Mortos iniciatyva, jos tikslai, taip pat pateikta informacija, kur kreiptis ir nukreipti asmenis, galimai nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis. Organizuotos diskusijos 35 bendrojo lavinimo mokyklose. Organizuotas konkursas „Netapk prekybos žmonėmis auka“ (mokymo įstaigos kūrė vaizdo filmus arba rašė rašinius).¹⁰ Organizuoti seminarai „Prekyba žmonėmis. Viskas vyksta šalia Jūsų“ Jonavoje ir Kėdainiuose, Kaišiadoryse. Dalyviai: švietimo įstaigų socialiniai pedagogai, socialinių paslaugų centro socialiniai darbuotojai, seniūnijų socialiniai darbuotojai, vaiko teisių apsaugos specialistai, teritorinės darbo biržos atstovai, šeimų centrų, „Carito“ ir Maltos Ordino pagalbos tarnybos, jaunimo centrų darbuotojai ir savanoriai. Šiaulių apskr. vyriausiojo policijos komisariato bei Šiaulių miesto ir rajono policijos komisariatų pareigūnai toliau tęsė veiklą, susijusią su moksleivių bei su jaunimo švietimu, skaitydami paskaitas Šiaulių apskr. mokyklose, profesinio lavinimo mokyklose bei globos namuose apie verbavimo būdus, apie išnaudojimo formas ir teikė informaciją, kaip nepakliūti į prekiautojų žmonėmis pinkles, paliko kontaktus, kur kreiptis tokiais atvejais.

Savivaldybių administracijos. Švietimo įstaigų vadovams, bendrųjų ugdymo mokyklų mokiniams ir jų tėvams išplatintas Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2018 m. gegužės 11 d. raštas Nr. SR-2050 „Dėl vaikų apsaugos nuo prekybos žmonėmis pavojų“, kuriame atkreiptas dėmesys į prekybos žmonėmis pavojus, su kuriais susidurti padidėja rizika vaikams pasibaigus mokslo metams ir prasidėjus mokinių vasaros atostogoms. BĮ Klaipėdos miesto šeimos ir vaiko gerovės centras 2018 m. spalio 18 d. Klaipėdos dienraštyje publikavo straipsnį „Išlik budrus žmonių išnaudojimas vyksta šalia tavęs“, miesto gyventojai informuoti apie prekybos žmonėmis reiškinį, galimas grėsmes ir pagalbos galimybes. Šakių r. policijos pareigūnai kartu su Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimo centro atstovais vedė prevencines paskaitas Šakių r. gimnazijose, profesinėje mokykloje, vaikų globos namuose, specialiojo ugdymo centre, jaunimo stovyklose, rizikos grupėse esančioms šeimoms. Kupiškio r. Subačiaus gimnazijoje per pilietiškumo pamokas vyko pokalbiai, diskusijos, situacijų analizė, žiūrėti ir analizuojami kino filmai prekybos žmonėmis temomis, mokiniai supažindinti su asmens duomenų apsauga, atsargumo priemonėmis vykstant į užsienį, mokomi skaityti ir suprasti darbo pasiūlymus užsienyje, atpažinti gresiantį pavojų, nagrinėta informacija internete ir spaudoje.

¹⁰<https://www.facebook.com/KaunoapskritiesBendruomenespareigunai/videos/2163078243927338/>
<https://www.facebook.com/KaunoapskritiesBendruomenespareigunai/videos/2163134307255065>.

Pažymėtina, kad Lietuvos savivaldybių administracijos, kurios tiesiogiai nebuvo susidūrusios su prekybos žmonėmis atvejais savo savivaldybėse (Zarasų, Kalvarijų, Kėdainių r., Rietavo, Alytaus r., Pakruojo r., Širvintos r., Varėnos r., Ukmergės r., Mažeikių r.), kovos su prekyba žmonėmis prevencijos neorganizavo.

Bendruomenės. Vilniaus apskr. vyriausiojo policijos komisariato Vilniaus r. policijos komisariatas kartu su nevyriausybinėmis organizacijomis, parapijų klebonais Lavoriškių, Zujūnų, Sužionių, Nemenčinės seniūnijose, Veriškių ir Valčiūnų bendruomenėse organizavo susitikimus su vietos gyventojais ir moksleiviais bei supažindino apie prekybos žmonėmis pavojus, verbavimo ypatumus, kur kreiptis nutikus nelaimėi, dalijo informacines skrajutes.

Įgyvendinant projektą „Edukacinė prevencija vykdoma lietuvių, gyvenančių Jungtinėje Karalystėje, Ispanijoje ir Lietuvoje tarpe“, Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės atstovai surengė paskaitas moksleiviams, skirtas edukacinei prevencijai prekybos žmonėmis tema Skaudvilės, Tauragės „Versmės“, Tauragės „Žalgirių“ ir Vilniaus „Santaros“ gimnazijose. Bernardinai.lt svetainė parengė straipsnį „Kaip apsaugoti jaunuolius nuo prekybos žmonėmis?“¹¹ Skaitytos paskaitos Londono metinio neformaliojo lietuvių ugdymo mokyklų darbuotojų seminaro metu apie prekybos žmonėmis požymius ir grėsmes.¹² Paskaitos apie lietuvių teises ir prekybą žmonėmis skaitytos ir Ispanijos (Almerijos ir Valensijos) lietuvių bendruomenės nariams (projekto veiklas finansavo Vidaus reikalų ministerija).

Pagalba nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims. Nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenų teisių apsauga

SADM, įgyvendindama Veiklos plano 2.3.3 priemonę „Teikti pagalbą asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis“ ir vadovaudamasi Projektų, skirtų asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti atrankos konkurso organizavimo 2016–2018 m. nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2016 m. sausio 22 d. įsakymu Nr. A1-38¹³, pratęsė finansavimą projektams, atrinktiems 2016 m. konkurso būdu, kurie tinkamai įgyvendino numatytas veiklas – socialinė pagalba asmenims, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti. Projektinis finansavimas buvo pratęstas šioms nevyriausybinėms organizacijoms (toliau – NVO): asociacijai Dingusių žmonių šeimų paramos centrui, VšĮ Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centrui, asociacijai Vyrų krizių centrui, Lietuvos „Caritui“ ir Vilniaus arkivyskupijos „Caritui“.

2018 m. kompleksinei pagalbai nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis suteikti iš valstybės biudžeto buvo skirta 165 tūkst. Eur. Šių lėšų paskirstymas pagal NVO pateikiamas 1 lentelėje.

¹¹http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2018-11-14-kaip-apsaugoti-jaunuolius-nuo-prekybos-zmonemis/172812?fbclid=IwAR3HqsxxwZ1iemFX9Zi5YuLQyHa1f-_L6Efs5O-TVb4iVYTxabnf_efmKGM.

¹²https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013707569/pasaulio-lietuviu-zinios-2018-12-02?no_header&fbclid=IwAR3ZQpLptRsdY99XWLsUYHJ5hgjw1IJTUnSQyiQmZTK6U4x_eu_QL7OruHE#wowzaplaystart=0&wowzaplayduration=1462000.

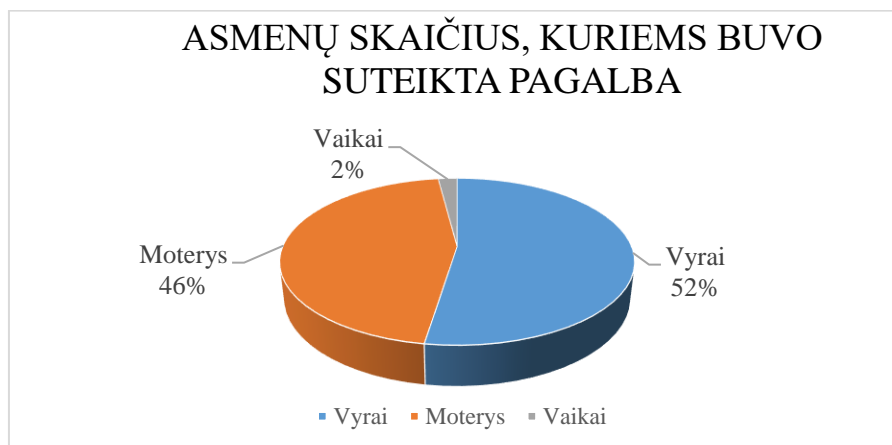
¹³ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/98586660c0d711e5a6588fb85a3cc84b/asr>.

1 lentelė. Valstybės biudžeto pasiskirstymas pagal NVO ir skirtas lėšas

Nr.	Nevyriausybinių organizacijų	Projekto pavadinimas	Skirta (tūkst. Eur)	Suteikta pagalba asmenims
1.	Asociacija Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Socialinė pagalba nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos, jų grąžinimo į visuomenę, darbo rinką bei prevencinė veikla Lietuvoje	21,95	30
2.	VĮ Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	Kompleksinė psichosocialinė pagalba nukentėjusiems ar potencialiems prekybos žmonėmis, seksualinio išnaudojimo prostitucijos tikslais asmenims bei prevencinė veikla	19,9	10
3.	Asociacija Vyrų krizių centras	Kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms – vyrams ir jaunuolių prevencinis švietimas Kaune ir Kauno rajone, ir E-paslaugų plėtra į pagalbą prekybos žmonėmis aukoms	10,5	29
4.	Lietuvos „Caritas“	Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms	90,4	142
5.	Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“	Kompleksinės pagalbos organizavimas ir teikimas nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, didinat bendruomenių socialinį atsakingumą ir įsitraukimą į pagalbos procesą	22,25	28
IŠ VISO			165,0	239

Pažymėtina, kad visos NVO kartu suteikė kompleksinę pagalbą 239 asmenims (2017 m. – 219 asmenų): **128 vyrams** (2017 m. – 103 vyrams) ir **111 moterų** (2017 m. – 78 moterims), iš jų – **5 vaikams** (2017 m. – 38 vaikams) (žr. 6 pav.). Minėta pagalba daugiausia buvo teikiama **Vilniaus ir Kauno regionuose – 78 asmenims** (po vienodai abiejuose regionuose), mažiausiai – **1 asmeniui Utenos apskrityje**.

6 pav. Asmenys, kuriems buvo suteikta pagalba, pagal lytį ir skaičių

Iš 239 asmenų, kuriems buvo suteikta socialinė pagalba: **139 asmenys buvo pripažinti nukentėjusiais** nuo prekybos žmonėmis (identifikuoti teisėsaugos institucijų ir dalyvavę ikiteisminiuose tyrimuose), **69 laikomi prekybos žmonėmis aukomis** (nustatyti nevyriausybinę organizacijų) ir **36 asmenys, galėję nukentėti** nuo prekybos žmonėmis (nenustatyti rizikos nukentėti nuo šio nusikaltimo asmenys).

Kaip ir 2017 m., projektų vykdytojų duomenimis, 2018 m. šiek tiek daugiau nei pusė asmenų, kuriems **NVO suteikė pagalbą, buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis** ikiteisminiuose tyrimuose (**58,2 proc.**) (2017 m. tokių asmenų buvo 52,5 proc., 2016 m. – 51 proc.), mažesnė dalis asmenų galėjo nukentėti nuo prekybos žmonėmis (nustatyti NVO) (**28,9 proc.**) ir nenustatyti (rizikos nukentėti nuo šio nusikaltimo) (**12,9 proc.**). Pažymėtina, kad didžioji dalis (**88,9 proc.**) pagalbą suteikta **užsieniečiams, galėjusiems nukentėti** nuo prekybos žmonėmis ir kurie buvo nustatyti NVO, o **užsieniečių, pripažintų nukentėjusiais** nuo prekybos žmonėmis, skaičius gerokai mažesnis (**11,1 proc.**). Pažymėtina, kad didžioji dalis asmenų, pripažintų nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis baudžiamojo proceso metu, nukentėjo nuo tarptautinės prekybos žmonėmis (**75,9 proc.**) (2017 m. – 64,5 proc.). 2 lentelėje pateikiami duomenys apie asmenims, kuriems NVO suteikė pagalbą įgyvendindamos projektus, kuriuos 2017 m. finansavo SADM pagal lytį, tautybę, šalį, kurioje asmenys nukentėjo.

2 lentelė. Duomenys apie asmenis, kuriems buvo suteikta VNO pagalba pagal lytį, tautybę ir nusikaltimo pobūdį

Asmenys	Asmenys, pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis	Asmenys, galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis (nustatyti NVO)	Asmenys, galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis (nenustatyti)	Iš viso nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenų
Iš viso asmenų	136 (58,9 proc.)	68 (28,4 proc.)	35 (14,6 proc.)	239
Iš jų:				
Vyrai	77 (60,2 proc.)	36 (28,1 proc.)	15 (11,7 proc.)	128
Moterys	59 (53,2 proc.)	32 (28,8 proc.)	20 (17,9 proc.)	111
Vaikai	3 (60 proc.)	1 (20 proc.)	1 (20 proc.)	5
Užsieniečiai	4 (11,1 proc.)	32 (88,9 proc.)	0 (0 proc.)	36
Susiję su tarptautine prekyba žmonėmis	85 (75,9 proc.)	23 (20,5 proc.)	4 (3,6 proc.)	112

SADM duomenimis, asmenų, besikreipiančių pagalbos, didėjimas pagal ankstesnius metus nėra ženklus (2018 m. pagalbą suteikta 9 proc. daugiau nei 2017 m.), tarp jų didėja vyrų, kuriems buvo suteikta kompleksinė pagalba, skaičius, tačiau mažėja nepilnamečių vaikų – 2 proc. Be to, lyginant su 2017 m., Lietuvoje mažėja nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis užsienio piliečių skaičius (2018 m. – 36 asmenys, 2017 m. – 40 asmenų).

Paminėtina, kad 2018 m. nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims buvo **suteiktos 1 564 pagalbos priemonės**¹⁴ (žr. 3 lentelę):

¹⁴ 2017 m. buvo suteiktos 1 055 pagalbos priemonės 2 019 asmenų, iš jų – 488 priemonės nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims.

3 lentelė. Suteiktos paslaugos pagal jų rūšį ir aktualumą

Nr.	Pagalbos priemonės	Pagalbos priemonių, iš viso	Nukentėję nuo prekybos žmonėmis asmenys (pripažinti nukentėjusiais baudžiamojo proceso metu)	Galėję nukentėti asmenys (nustatyti NVO)	Galėję nukentėti asmenys (nenustatyti)
1.	Informavimas ir konsultavimas	239	136	68	35
2.	Parama daiktais	189	129	37	23
3.	Teisinė pagalba	187	128	39	20
4.	Integracinė pagalba į visuomenę	186	103	51	32
5.	Tarpininkavimas ir atstovavimas	160	117	31	12
6.	Socialinių įgūdžių ugdymas	153	107	22	24
7.	Psichologinė pagalba	142	86	29	27
8.	Laikinas apgyvendinimas	128	56	49	23
9.	Medicinos pagalba	74	59	5	10
10.	Pagalba ieškant darbo	71	20	25	26
11.	Išsilavinimas	14	12	2	0
12.	Įdarbinimas	14	5	4	5
13.	Profesinis mokymas	7	5	2	0
IŠ VISO		1 564	963	364	236

3 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad dažniausiai suteikiamos šios pagalbos priemonės nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims: **informavimas ir konsultavimas (239), aprūpinimas būtiniaisiais daiktais (189), teisinė pagalba (187), integracinė pagalba į visuomenę (186)**, šiek tiek mažiau **tarpininkavimas ir atstovavimas (160), socialinių įgūdžių ugdymas (153), psichologinė pagalba (142), laikinas apgyvendinimas (128)**. Rečiau suteikiama **medicininės pagalbos (74), pagalbos ieškant darbo (71)**.

Įvairaus pobūdžio pagalbą suteikė ir nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims ir Lietuvos savivaldybės: Šiaulių m. (1), Kaišiadorių r. (1), Klaipėdos m. (4), Marijampolės (skaičius nenurodytas), Panevėžio r. (4), Kauno m. (92).

Taip pat paminėtina, kad, Teisingumo ministerijos duomenimis, 2018 m. **valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba buvo suteikta 78 asmenims**, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad, siekiant užtikrinti efektyvesnę teisinę pagalbą ir plėsti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo galimybes nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, 2018 m. birželio 30 d. priimtas Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VII-1591 2. 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 34 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas Nr. XII-1437. Minėto įstatymo pakeitimuose numatyta, kad nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis nusikalstamų veikų turi teisę gauti antrinę pagalbą, neatsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytus turto ir pajamų lygius teisinei pagalbai gauti visa baudžiamosios bylos apimtimi (neapsiribojant tik civiliniu ieškiniu). Pažymėtina, kad Vilniaus m. apylinkės, Lietuvos apeliaciniam, Vilniaus apygardos, Šiaulių apygardos, Šiaulių apylinkės, Klaipėdos apylinkės, Panevėžio apygardos, Panevėžio apylinkės,

Kauno apylinkės teismuose ir Telšių apylinkės teismo Mažeikių rūmuose 2018 m. savanoriai suteikė pagalbą liudytojams ir nukentėjusiems teismo proceso metu (daugiau kaip 5 000 asmenų, tarp jų ir prekybos žmonėmis aukoms).

2018 m. Lietuvos Respublikos **konsuliniai pareigūnai identifikavo 19 asmenų** (14 vyrų ir 5 moteris) (2017 m. – 9 asmenis, iš jų: 8 vyrus ir 1 moterį), nukentėjusiųjų ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis Airijoje, Ispanijoje, Didžiojoje Britanijoje, Norvegijoje, Kanadoje ir jiems suteikė konsulinę pagalbą (5 asmenims – laikiną pagyvindinimą, 4 asmenims – teisinę pagalbą, 1 asmeniui – psichologinę pagalbą, 8 asmenims – asmens dokumentų tvarkymą, 14 asmenų organizuotas grįžimas į Lietuvą, 1 asmeniui suteikta konsultacija dėl informacijos pateikimo įtariant, kad kitas asmuo gali būti prekybos žmonėmis auka). Tarp nukentėjusiųjų ar galėjusiųjų nukentėti nuo prekybos žmonėmis: 1 asmuo – nuo prekybos žmonėmis išnaudojimui namų ruošos darbams (tarnystei), 2 asmenys – nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms, 1 asmuo – nuo prekybos žmonėmis pornografijai, 15 asmenų – nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui.

Paminėtina, kad 2018 m. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie SADM gauta informacija apie 19 nustatytų nelydimų nepilnamečių, neteisėtai kirtusių Lietuvos Respublikos sieną (2017 m. užfiksuota 13 nepilnamečių asmenų), vėliau savavališkai pasišalinusių arba dingusių.

Dingusių žmonių šeimų paramos centras tęsė karštosios tarptautinės linijos apie dingusius vaikus 116 000 veiklą. 2018 m. sulaukta 917 skambučių ir suteikta psichologinė parama vaikams, kurie pabėgo ar ruošėsi pabėgti iš namų ar globos įstaigų, o įtarus, kad vaikas buvo ar galėjo būti įtrauktas į prekybą žmonėmis, tėvams ir vaikams buvo teikiama psichologinė ir teisinė pagalba.

Kvalifikacijos tobulinimas

2018 m. pareigūnai ir specialistai tobulino kvalifikaciją tarpžinybiniuose, tarpsektoriniuose ir tarptautiniuose mokymuose. Apytiksliais duomenimis, 2018 m. kvalifikaciją tobulino daugiau nei 600 pareigūnų ir įvairių sričių specialistų.

VRM organizavo mokymus apie prekybą žmonėmis ir prekybos žmonėmis prevenciją Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių savivaldybių darbuotojams ir policijos pareigūnams, kuriems dėl darbo pobūdžio tenka ar gali tekti bendrauti su nukentėjusiais ar galinčiais nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenimis. Mokymuose dalyvavo apie 250 policijos pareigūnų ir savivaldybių darbuotojų. Pažymėtina, kad mokymai, kuriuose dalyvauja mišri grupė specialistų, buvo labai sėkmingi, nes policijos pareigūnai ir socialiniai darbuotojai galėjo apsikeisti nuomonėmis dėl atvejo analizių, kartu spręsti iškilusius klausimus.

Pagal kvalifikacijos tobulinimo programą „Prekybos žmonėmis prevencija ir tyrimas“, patvirtintą Lietuvos policijos generalinio komisaro 2017 m. rugsėjo 5 d. įsakymu Nr. 5-V-747, 2018 m. organizuotus mokymus išklaušė 30 policijos pareigūnų. Specialiųjų mokymų programos „Prekyba žmonėmis prevencija ir tyrimas“ moduliai yra: prekybos žmonėmis prevencija, prekybos žmonėmis tyrimas ir prekybos žmonėmis psichologiniai bei psichosocialiniai aspektai. Lietuvos kriminalinės policijos biuro atstovas dalyvavo EMPACT ekspertų darbo grupių susitikimuose dėl prekybos žmonėmis, kurių metu planuojamos bendros tarptautinės priemonės, pasidalijama aktualia informacija, susijusia su prekybos žmonėmis naujausiomis tendencijomis, apsikeičiama gerąja praktika ir sprendžiami kiti klausimai.

Užsienio reikalų ministerijoje Lietuvos Respublikos konsulinių pareigūnų (48 asmenys) mokymų metu aptarti pagalbos teikimo prekybos žmonėmis aukoms užsienio valstybėse klausimai: diplomatinis atstovybių ir konsulinių įstaigų bendradarbiavimas su kompetentingomis Lietuvos Respublikos institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis nustatant auką ir pagalbos nukentėjusiems teikimo

apimtį, galimybės šaltiniai. Taip pat vyko konsulinių pareigūnų (50 asmenų), jau vykdančių konsulines funkcijas atstovybėse, mokymai, kurių metu aptartos naujos prekybos žmonėmis formos – vyrų išnaudojimas vergiškam darbui ir nusikalstamai veiklai, dalijamasi darbinės konsulų praktikos patirtimi, aptariami naujų prekybos žmonėmis formų atpažinimo būdai.

VDI organizavo 5 mokymus, kuriuose dalyvavę 42 inspektoriai buvo supažindinti su užsieniečių nelegalaus darbo bei galimomis prekybos žmonėmis darbo išnaudojimo tendencijomis.

VDI, taip pat ir Užimtumo tarnybos prie SADM darbuotojai, dirbantys klientų aptarnavimo srityje, dalyvavo Generalinės prokuratūros organizuojuose mokymuose „Prekyba žmonėmis“. Vilniaus teritorinės darbo biržos skyrių, aptarnaujančių klientus, specialistai dalyvavo dvejuose Lietuvos darbo biržos organizuotose mokymuose tema „Prekybos žmonėmis aukų atpažinimas, pagalbos jiems suteikimas“. Be to, buvo vykdomi saviugdų užsiėmimai, kuriuose dalyvavo 47 asmenys. Jų metu aptarta asmenų, nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje, prekybos žmonėmis aukų potyrių problematika, minėtų asmenų nustatymas, pagalbos jiems galimybės.

Generalinės prokuratūros specialistai tobulino kvalifikaciją prekybos žmonėmis seminaruose: „Pabėgėlio sąvokos taikymas prekybos žmonėmis aukoms, jų atpažinimas tarp prieglobsčio prašytojų bei prašymų suteikti prieglobstį nagrinėjimo ypatumai“, „Nukentėjusiųjų teisių ir interesų apsauga baudžiamajame procese: teisiniai, psichologiniai aspektai“, „Prekyba žmonėmis“ dalyvaujant įvairių sričių ir institucijų specialistams, „Prekybos žmonėmis nusikaltimai Lietuvoje: naujos tendencijos ir pagalba nukentėjusiesiems“, „Kultūra prieš prekybą žmonėmis“, „Seksualinio smurto ir smurto dėl lyties bei prekybos žmonėmis prevencija, kova su šiais reiškiniais ir reagavimas į juos prieglobsčio ir migracijos kontekste“, „Prekyba žmonėmis, šiuolaikinės vergijos, organizuotų imigracijos nusikaltimų ir priverstinio darbo visoje Europoje baudžiamojo persekiojimo kokybės didinimas“, „Neteisėtas migrantų gabenimas ir prekyba žmonėmis“, „Simuliaciniai mokymai kovos su prekyba žmonėmis srityje“.

Kvalifikacijos tobulinimo kursas „Kova su prekyba žmonėmis“ išklaušė ir 36 Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM struktūrinių padalinių pareigūnai. Kursai skirti suteikti specialių įgūdžių pareigūnams, atliekantiems patikrinimus kertant valstybės sieną, ugdyti pareigūnų gebėjimus identifikuoti galimas prekybos žmonėmis aukas ir įtariamus prekiautojus, tobulinti pareigūnų gebėjimus atlikti pirminę prekybos žmonėmis aukos apklausą.

Nacionalinės teismų administracijos organizuojuose pagal Teisėjų tarybos patvirtintą mokymų programą seminaruose „Prekyba žmonėmis“ ir „Seksualinio smurto ir smurto dėl lyties bei prekybos žmonėmis prevencija, kova su šiais reiškiniais ir reagavimas į juos prieglobsčio ir migracijos kontekste“ dalyvavo 72 teisėjai ir 4 teisėjų padėjėjai.

2018 m. gegužės mėn. organizuoti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM teritorinių skyrių specialistų mokymai pagal projektą „Pasirengimas vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarkai“. Specialistai buvo mokomi vertinti grėsmės vaikui lygį, taip pat nustatyti galimus prekybos žmonėmis atvejus.

Sveikatos apsaugos ministerija parengė sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams Smurto prieš suaugusius artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijus ir rekomendacijas dėl veiksmų kilus įtarimui dėl galimo smurto artimojoje aplinkoje prieš suaugusius.

Tarpinstitucinis, tarpsektorinis ir tarptautinis bendradarbiavimas

Kova su prekyba žmonėmis yra tarpžinybinė ir tarpsektorinė sritis, kuriai būtina įvairių sričių specialistų partnerystė ir jų veiksmų koordinavimas. Nuo 2018 m. Lietuvoje kovos su prekyba žmonėmis

veiksmų koordinavimą vykdo Lietuvos Respublikos Vyriausybės kancleris. Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – LRV) nutarimu¹⁵ buvo pakeista institucinė Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos (toliau – Komisija) sudėtis. Minėti pakeitimai padės geriau koordinuoti probleminius kovos su prekyba žmonėmis klausimus, prireikus įgalins greičiau keisti teisės aktus ir derinti tarpusavio pozicijas. Komisijos sudėtis taip pat papildyta Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro ir Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės atstovais. Be to, nutarimas papildytas nauju papunkčiu, kuriuo sudaryta darbo grupė iš Komisijos veikloje dalyvaujančių ministerijų atstovų, koordinuojama VRM atstovo Komisijoje. Numatyta, kad ši darbo grupė renka ir apibendrina informaciją, reikalingą Komisijos funkcijoms vykdyti, rengia Komisijos dokumentų projektus, padeda Komisijai parengti veiklos ataskaitas ir vykdo kitus Komisijos pirmininko pavedimus. 2018 m. spalio 18 d. – Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis diena – Komisija į posėdį buvo susirinkusi LRV. Posėdyje buvo svarstyta: Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 m. veiksmų plano priemonių ir veiksmų įgyvendinimas 2018 m., pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis aukoms teikimas, nevyriausybių organizacijų sunkumai teikiant pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims, kovos su prekyba žmonėmis savivaldybėje koordinavimo modelis, jo veikimo efektyvumas ir bendra situacija savivaldybėse, valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimas – probleminės sritys ir jų sprendimo būdai, prekybos žmonėmis problemos emigracijoje 2018 m. Išsami Komisijos metų veiklos ataskaita skelbiama VRM interneto svetainėje¹⁶.

2018 m. ir toliau buvo vykdomos Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 m. programos tarpinstitucinis veiklos plano ir Kovos su prekyba žmonėmis plano priemonės. Generalinėje prokuratūroje organizuotas tarpinstitucinis koordinacinis pasitarimas dėl Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijų¹⁷ (toliau – rekomendacijos) ir pateikti pasiūlymai dėl rekomendacijų tobulinimo, pvz., susiję su įsigaliojusiu 1996 m. kovo 14 d. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimu, kuris reglamentuoja vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo ir koordinavimo tvarką. Lietuvos policijos pareigūnai atliko strateginę analizę pagal Europolo koordinuojamą ES sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimą (ES SOCTA): kartą per metus rengiamas Lietuvos kriminalinės policijos biuro koordinuojamas Nacionalinis sunkaus ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimas ir du kartus per metus apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų pareigūnai vykdo Teritorinį sunkaus ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimą. Paminėtina, kad Europos Taryba, remdamasi Europolo ES SOCTA rekomendacijomis ir atsižvelgusi į kitus vertinimus ir politikos priemones, tvirtina prioritetus 2018–2021 m. Vienas iš dešimties Europos Tarybos patvirtintų Europos Sąjungos kovos su nusikalstamumu prioritetų – kova su prekyba žmonėmis, visų pirma seksualiniu išnaudojimu bei išnaudojimu darbe ir visų formų prekyba vaikais.

Kitos priemonės. 2018 m. SADM iš savivaldybių surinko informaciją apie savivaldybėse teikiamą pagalbą prekybos žmonėmis aukoms. Informaciją pateikė 51 savivaldybė. Pagal pateiktą informaciją, 19

¹⁵Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. 642 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 11 d. nutarimo Nr. 785 „Dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo“ pakeitimo“: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e52fc98184c811e89188e16a6495e98c?positionInSearchResults=19&searchModelUUID=63b6422c-46ab-4645-ab35-01ea88ea305c>.

¹⁶Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos 2018 m. veiklos ataskaita: https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Prekyba_zmonemis/PZ%20komisijos%20ataskaita_2018%20m%2B.pdf.

¹⁷ Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. gruodžio 17 d. įsakymu Nr. I-327/IV-1015/A1-758: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7a3026a0a8ae11e59010bea026bdb259?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=193cb166-2aba-4883-8b95-b9f1c6f7b5cf>.

savivaldybių yra sudarytos prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinavimo komisijos ar koordinavimo grupės. 15 savivaldybių yra paskirtas atsakingas asmuo (koordinatorius). Kai kuriose savivaldybėse, kuriose nėra koordinavimo komisijos (grupės), vykdomas prevencinis darbas, švietėjiški renginiai specialistams, socialiniams darbuotojams, savivaldybės darbuotojams, NVO nariams ir bendruomenės nariams. Taip pat, siekdama aptarti ir įvertinti pagalbos nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo efektyvumą bei tolesnio bendradarbiavimo galimybes, SADM organizavo susitikimą su kompleksinę pagalbą teikiančių NVO atstovais.

Šiaulių teritorinė darbo birža ir Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras pasirašė bendradarbiavimo sutartį, siekdami kuo efektyviau padėti prekybos žmonėmis, seksualinės prievartos ir kitų išnaudojimo formų aukoms spręsti užimtumo problemas ir padėti greičiau integruotis į darbo rinką.

2018 m. kovo mėn. Dingusių žmonių šeimų paramos centrui bendradarbiaujant su VRM, Policijos departamentu prie VRM ir socialiniu tinklu „Facebook“ (JAV) buvo įdiegta pirmoji skubios vaiko paieškos sistema Lietuvoje „Amber Alert Facebook“. Sistema įgalins įtraukti visuomenės narius į dingusio vaiko paiešką ir veiks tik ypatingais atvejais, kai dingusio ar pagrobto vaiko sveikatai ar gyvybei gresia pavojus, pvz., pagrobus siekiant išnaudoti prekybai žmonėmis. Taip pat minėto centro Laikinojoje pastogėje prekybos žmonėmis aukoms lankėsi Moldovos ekspertų, dirbančių prekybos žmonėmis srityje, delegacija. Dalytasi prekybos žmonėmis prevencijos ir pagalbos aukoms patirtimi.

Vidaus reikalų ministras ir Vilniaus miesto savivaldybės meras pasirašė susitarimą, kuriame numatyta, kad Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčioje bus teikiamos paslaugos asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis.

Policijai bendradarbiaujant su Generaline prokuratūra buvo atliktas tyrimas ir parengta ataskaita „Nutraukti ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis: priežasčių analizė, problematika ir galimi sprendimo būdai“. Minėtame tyrime buvo analizuojami bendrieji ir statistiniai 2013–2017 m. nutrauktų ikiteisminių tyrimų duomenys, prekybos žmonėmis ikiteisminių tyrimų, dėl kurių 2013–2017 m. buvo priimti galutiniai procesiniai sprendimai ikiteisminį tyrimą nutraukti, turinio analizė, atlikti išsamūs interviu su ikiteisminius tyrimus dėl prekybos žmonėmis 2013–2017 m. nutraukusiais prokurorais. Tarp priežasčių, sąlygojusių ikiteisminių tyrimų nutraukimą, minimos:

a) atlikus visus įmanomus baudžiamojo proceso veiksmus ir išnaudojus visas galimas ir leistinas baudžiamojo proceso priemones, konstatuojama, kad nėra padarytos veikos, turinčios prekybos žmonėmis nusikaltimo požymių;

b) nukentėjusių asmenų parodymų, kaip pagrindinio įrodymų šaltinio, nenuoseklumas ir prieštaravimas;

c) apsunkintas kontakto su galbūt nukentėjusiu nuo prekybos žmonėmis asmeniu užmezgimas (atsisakoma ir vengiama bendradarbiauti su teisėsaugos institucijų pareigūnais ir kt.).

2018 m. spalio 18 d. pasirašyta bendradarbiavimo kovojant su prekyba žmonėmis bei šiuolaikine vergove deklaracija tarp VRM ir Jungtinės Karalystės Vyriausybės. Bendradarbiavimo deklaracija išreikštas institucijų siekis susitelkti bendram tikslui šviečiant visuomenę, ypač rizikos grupių asmenis, apie prekybą žmonėmis ir šiuolaikinę vergovę; stiprinant ryšius tarp atsakingų padalinių ir specialistų bei tobulinant jų kvalifikaciją; užtikrinant, kad reikiama pagalba nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir šiuolaikinės vergovės būtų suteikta laiku ir kt.

Paminėtina, kad VRM, įgyvendindama Baltijos jūros valstybių tarybos sekretoriato darbo grupės prieš prekybą žmonėmis projektą „Link harmonizuoto kovos su prekyba žmonėmis mechanizmo Baltijos

jūros regione¹⁸, skirtą Baltijos jūros regiono prekybos žmonėmis aukų nustatymo ir individualius poreikius atitinkančios pagalbos tokioms aukoms suteikimo modeliui sukurti ir paviešinti, integruojant atitinkamus nacionalinius Baltijos jūros regiono valstybių mechanizmus, organizavo apskritojo stalo diskusiją „Link harmonizuoto kovos su prekyba žmonėmis mechanizmo Baltijos jūros regione: Lietuvos galimybės ir perspektyva“, kurios metu aptartas Lietuvos atsakingų institucijų, įstaigų, organizacijų poreikis būti įtrauktiems į šį modelį ir nustatyta, kokia informacija apie prekybos žmonėmis aukų nustatymą ir individualius poreikius atitinkančios pagalbos tokioms aukoms suteikimą Lietuvoje turėtų būti teikiama ir platinama.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, teigtina, kad 2018 m.:

Prekybos žmonėmis prevencija vykdoma tarptautiniu, nacionaliniu ir savivaldybių lygmenimis. Organizuojamos visuomenės (bendruomenių, vaikų, suaugusiųjų, studentų, socialinės rizikos šeimų ir kt.) viešinimo kampanijos, seminarai, mokymai.

Nuo 2016 m. kasmet daugėja asmenų, pripažintų nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis, kuriems buvo suteikta kompleksinė pagalba.

Padidintas projektinis finansavimas NVO kompleksinei pagalbai suteikti nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims (~ 30 proc.).

Didžioji dalis asmenų, pripažintų nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis, baudžiamojo proceso metu nukentėjo nuo tarptautinės prekybos žmonėmis.

Lietuvoje sumažėjo nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis užsienio piliečių skaičius.

Dažniausiai suteikiamos pagalbos priemonės nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenis: informavimas ir konsultavimas, aprūpinimas būtiniaisiais daiktais, teisinė pagalba, integracinė pagalba į visuomenę. Šiek tiek mažiau suteikiama tarpininkavimo ir atstovavimo, socialinių įgūdžių ugdymo, psichologinės pagalbos, laikino apgyvendinimo paslaugų.

Plečiasi valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo galimybės nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis visa baudžiamosios bylos apimtimi.

Auga Lietuvos Respublikos konsulinių pareigūnų gebėjimai identifikuoti nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenų ir suteiktos pagalbos skaičius.

Kaip ir 2017 m., kompleksinė pagalba buvo teikiama labiau vyrams nei moterims, tačiau, lyginant su 2017 m. duomenimis, didėja ir moterų, kurioms buvo suteikta kompleksinė pagalba, skaičius (29 proc. daugiau). Taip pat 86 proc. sumažėjo nukentėjusių ar galėjusių nukentėti vaikų, kuriems suteikta kompleksinė pagalba.

Kvalifikaciją kovos su prekyba žmonėmis klausimais tobulino: policijos pareigūnai, savivaldybių socialiniai darbuotojai, konsuliniai pareigūnai, darbo inspektoriai, Užimtumo tarnybos prie SADM specialistai, prokurorai, valstybės sienos apsaugos pareigūnai, teisėjai ir teisėjų padėjėjai. Nebuvo surengta mokymų sveikatos apsaugos sistemos darbuotojams ir migracijos specialistams, kuriems gali tekti bendrauti su

¹⁸ Baltijos jūros valstybių tarybos sekretoriato darbo grupės prieš prekybą žmonėmis projektas „Link harmonizuoto kovos su prekyba žmonėmis mechanizmo Baltijos jūros regione :<https://www.cbss.org/the-cbss-is-launching-a-new-project-against-human-trafficking-all-member-states-in-the-baltic-sea-region-are-on-board-to-counter-this-cross-border-crime/>.

asmenimis, galėjusiais nukentėti nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui. Kaip rodo VRM surengtų mokymų policijos pareigūnų ir savivaldybių specialistų atsiliepimai, išlieka poreikis rengti tarpžinybinius ir tarpsektorinius mokymus nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų nustatymo, bendravimo su jais ir pagalbos jiems teikimo, ikiteisminio tyrimo atlikimo, įrodymų surinkimo ir vertinimo klausimais.

Buvo tęsiamas tarpžinybinis ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas savivaldybių, nacionaliniu, regioniniu ir tarptautiniu lygmenimis. Kovos su prekyba žmonėmis veiksnių ir priemonių koordinavimas perkeltas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliariją. Taip pat buvo vykdomos Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 m. programos tarpinstitucinio veiklos plano ir Kovos su prekyba žmonėmis plano bei kitos ne mažiau svarbios priemonės.

III. Pasiūlymai dėl tolesnės Lietuvos Respublikos pažangos kovojant su prekyba žmonėmis

1. Atsakingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms siūlytina pagal kompetenciją įsivertinti Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 m. veiksmų plane numatytų priemonių ir veiksmų įgyvendinimo efektyvumą.
2. Atsakingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms siūlytina pagal kompetenciją suplanuoti priemones bei veiksmus ir teikti pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos rengiamo naujo 2020–2023 m. Kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano.
3. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai bendradarbiaujant su NVO, savivaldybėmis, kitais partneriais ir policijos komisariatais, svarstyti galimybes organizuoti prevencinius renginius mokyklose, vaikų dienos centruose, globos namuose bei darželiuose, skatinant vaikų, mokinių, tėvų ir mokytojų įsitraukimą į švietimo apie prekybos žmonėmis pavojus ir galimybes gauti pagalbą procesą (Kauno apskrities policijos ir švietimo įstaigų bendradarbiavimo pavyzdys).
4. Sveikatos apsaugos ministerijai bendradarbiaujant su NVO siūlytina parengti prekybos žmonėmis aukų atpažinimo ir bendravimo su aukomis metodines rekomendacijas, taip pat organizuoti mokymus Lietuvos visuomenės sveikatos priežiūros specialistams¹⁹ ir privačia praktika besiverčiantiems medikams, ypač šeimos, psichikos sveikatos gydytojams, odontologams, ginekologams.
5. Ministerijoms ir institucijoms siūlytina daugiau dėmesio skirti prevencinių akcijų vykdymui virtualioje erdvėje, atsižvelgus į tai, kad antras pagal verbavimą prekybos žmonėmis aukų būdas – verbavimas internetu. Siekiant pasiekti kuo didesnį jaunimo skaičių, siūlytina prevencinius vaizdo klipus skelbti socialinės medijos tinkluose, pvz., „Facebook“, „Snapchat“, „Instagram“ „Youtube“, mokyklų²⁰, sveikatos įstaigų, darbo skelbimų interneto svetainėse.
6. Augant prekybos žmonėmis nusikaltimų virtualioje erdvėje skaičiui²¹, policijai svarstyti poreikį didinti žmogiškuosius išteklius informacinių technologijų srityje, taip pat įvertinti technologijų dirbtinio intelekto panaudojimo galimybes didelės apimties duomenų analizei ir šių duomenų panaudojimui ikiteisminiuose tyrimuose.
7. Siekiant užtikrinti efektyvesnę ikiteisminę prekybos žmonėmis nusikaltimų tyrimą, siūlytina ikiteisminio tyrimo institucijoms svarstyti glaudesnio bendradarbiavimo galimybes su jų finansinių tyrimų padaliniais, kaip tai numatyta 2016 m. birželio 9 d. Europos Sąjungos Tarybos išvadų²² įvadinėje dalyje, taip pat privačiu sektoriumi, pvz., finansinių paslaugų įmonėmis.
8. Atsižvelgus į tai, kad prekybos žmonėmis aukų integracijos į visuomenę procesas yra labai sudėtingas ir ilgas procesas²³ ir siekiant išvengti antrinės viktimizacijos, siūlytina ikiteisminio tyrimo institucijoms siūlyti prekybos žmonėmis aukoms nevyriausybinėjų organizacijų teikiamą psichosocialinę pagalbą.
9. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai kartu su nevyriausybinėmis organizacijomis išgryninti universalų pagalbos prekybos žmonėmis aukai modelį.
10. Lietuvos savivaldybių asociacijai siūlytina rekomenduoti Lietuvos Respublikos savivaldybėms sudaryti prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinavimo komisijas ar koordinavimo grupes arba paskirti atsakingus asmenis (koordinatorių), siekiant sukurti lanksčią ir greitai reaguojančią pagalbos aukoms teikimo grandinę su aiškiais pagalbą teikiančių subjektų vaidmenimis ir atsakomybę, taip pat vykdyti prekybos žmonėmis prevenciją.
11. Savivaldybėms siūlytina stiprinti pajėgumus (personala ir lėšas) ir vaidmenį kovojant su prekyba žmonėmis, ypač teikiant pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, skatinti specialistų mokymus,

¹⁹ Amerikos prekybos žmonėmis ofiso duomenimis, nuo prekybos žmonėmis nukentėję asmenys labiausiai pasitiki sveikatos priežiūros specialistais.

²⁰ Pvz. „Nepatogaus kino“ klasė internete: <https://nepatogauskinoklase.lt/>.

²¹ Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos duomenys: <https://www.osce.org/event/alliance19>.

²² <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10125-2016-INIT/lt/pdf>.

²³ Prekybos žmonėmis aukų integravimo žemėlapis: <https://www.cbss.org/wp-content/uploads/2018/12/Integration-Rad-Map.pdf>.

prevencines kampanijas, jaunimo ir suaugusiųjų švietimą apie prekybos žmonėmis grėsmes. Taip pat svarstyti galimybę pasirašyti bendradarbiavimo sutartis su NVO prekybos žmonėmis prevencijos ir pagalbos teikimo aukoms klausimais. Spręsti pagalbos prekybos žmonėmis aukai paslaugų pirkimą bei apmokėjimą tarp skirtingų savivaldybių, jei paslaugos teikiamos kitos savivaldybės gyventojams ar užsieniečiams, klausimą.

12. Atsižvelgus į didėjančias vaiko srityje dirbančių specialistų kompetencijas ir gebėjimus atpažinti galimas prekybos žmonėmis aukas (vaikus), taip pat pasikeitusį teisinį reglamentavimą, plėtojamą tarpžinybinį bendradarbiavimą ir įgyvendinamas kitas veiklas, prognozuojamas nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis vaikų skaičiaus augimas. Siūloma atsakingoms institucijoms įsivertinti pagalbos teikimo galimybes ir išteklius nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis vaikams.
 13. Vidaus reikalų ministerijai, Policijos departamentui prie VRM, Generalinei prokuratūrai ir NVO bendradarbiaujant su populiariausiomis Lietuvos radijo stotimis, svarstyti galimybę organizuoti radijo pokalbių seriją apie prekybos žmonėmis grėsmes, rūšis, požymius ir kontaktus pagalbai gauti.
 14. Teisingumo ministerijai siūlytina surinkti informaciją apie teisinio reguliavimo, numatančio pagalbos prekybos žmonėmis aukai teikimą ar reglamentuojančio liudytojo ar nukentėjusiojo statusą, spragas, tokio reguliavimo praktinio taikymo problemas ir, atsižvelgiant į surinktą informaciją, pateikti pasiūlymus dėl jo tobulinimo.
 15. Teisingumo ministerijai siūlytina pagal kompetenciją imtis veiksmų skatinant advokatų mokymus efektyvios teisinės pagalbos prekybos žmonėmis aukoms tema.
 16. Užsienio reikalų ministerijai siūlytina numatyti papildomas priemones ryšiams su tikslo valstybių atsakingomis institucijomis ir organizacijomis užmegzti, siekiant užtikrinti Lietuvos Respublikos piliečių interesus emigracijoje, taip pat priemones, skatinančias diplomatinės atstovybės ir konsulines įstaigas aktyviau įsitraukti į prekybos žmonėmis prevenciją ir pagalbos aukoms teikimo organizavimą.
 17. Atsakingoms institucijoms ir įstaigoms pagal kompetenciją siūlytina organizuoti tarpžinybinius ir tarpsektorinius mokymus pareigūnams ir specialistams, kuriems gali tekti bendrauti su nuo prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugoms nukentėjusiu asmeniu, kaip nustatyti nuo šių nusikaltimų galėjusius nukentėti asmenis ir pasiūlyti tokiems asmenims reikiamą pagalbą.
 18. Vidaus reikalų ministerijai, Informatikos ir ryšių departamentui prie VRM, Policijos departamentui prie VRM ir Generalinei prokuratūrai siūlytina spręsti teikiamų Vidaus reikalų ministerijai ikiteisminio tyrimo statistinių duomenų nesuderinamumo klausimą (skiriasi Nusikalstamų veikų žinybinio registro ir Integruotos baudžiamojo proceso informacinės sistemos duomenys).
-